

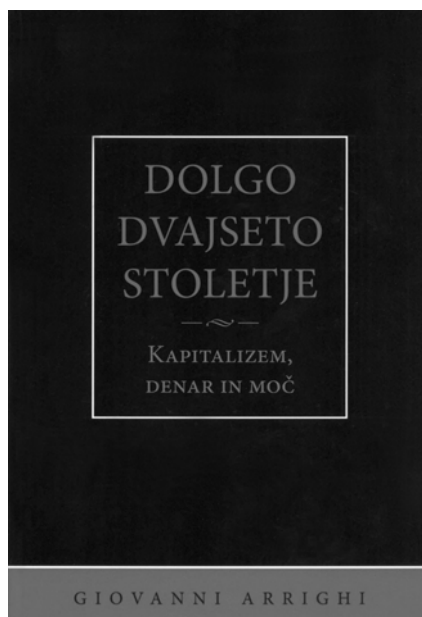
delovali v Londonu in ki so po svoji vrnitvi v tihem soglasju s političnim vodstvom uspešno delovali na gospodarskem področju. Baier zavrača trditve, da bi bila KPA najbogatejša avstrijska stranka, in navaja dotacije parlamentarnih strank v zadnjih letih. To financiranje poteka na zakoniti podlagi, česar avtor ne omenja. S tem pa ni povedano, da je bilo financiranje KPA protizakonito in Baier ima prav, ko opozarja, da avstrijske oblasti imenovanih podjetij niso dolžile kakršnih koli kaznivih dejanj. Baier v posebnem podpoglavju opisuje tudi zgodovino podjetja Novum. Na računih tega podjetja, ki je trgovalo zlasti z Nemško demokratično republiko, je partija koncentrirala svoje premoženje. Po združitvi Nemške demokratične republike z Zvezno republiko Nemčijo je slednja sprožila postopek proti Novumu in ga utemeljila s trditvijo, da je bilo to podjetje v rokah Socialistične enotne partije (SED). Po dolgoletnem sodnem procesu je Nemčija uspela, čeprav so avstrijske oblasti praktično pritrldile stališču KPA. Šestnajst let trajajoči proces se končal in KPA je izgubila okoli 120 milijonov evrov, ki jih je deponirala na švicarskih računih podjetja Novum.

Negativen je povzetek avtorja glede današnjega pomena KPA. Pravi, da je avstrijski komunizem v celoti le še stranski pojav v političnem življenju.

Avtor je knjigi dodal nekaj bistvenih dokumentov, ki se nanašajo na zgodovino KPA, zbral v pregledu najpomembnejše dogodke iz njene zgodovine in dodal še register oseb.

Avguštin Malle

Giovanni Arrighi, Dolgo dvajseto stoletje. Kapitalizem, denar in moč. Založba Sophia, Ljubljana 2009, 358 str.

Giovanni Arrighi, rojen v Italiji, je na začetku svoje bogate kariere poučeval na univerzah v Zimbabveju in Tanzaniji, leta 1979 se je pridružil Immanuelu Wallersteinu in Terenceu Hopkinsu na Centru Fernarda Braudela Univerze Binghamton v New Yorku, ki je postal središče svetovno-sistemske teorije, zadnje desetletje pred smrtjo (umrl je junija 2009) pa je predaval sociologijo na Univerzi Johns Hopkins v Združenih državah Amerike. Arrighi je bil eden največjih strokovnjakov za analizo svetovnega sistema in zgodovinsko sociologijo. V londonski *New Left Review* so o njem zapisali: "Med raziskovalci, ki so izšli iz mednarodne levice druge polovice dvajsetega stoletja, se po zmožnosti zgodovinske imaginacije, strukturnem dosegu in konceptualni jasnosti le peščica lahko primerja z Giovannijem Arrighijem, čigar dela bodo

spodbujala razmislek še celotno enaindvajseto stoletje ... Prihodnje generacije bodo nanj gledale kot na teoretika, ki je kar najjasneje razsvetlil obdobje, v katerem je živel." Arrighijeva najbolj znana dela ob Dolgem dvajsetem stoletju so še Adam Smith in Beijing, *The Geometry of Imperialism in Chaos and Governance in the Modern World System*, ki je izšlo v soavtorstvu z Beverly Silver.

Trilogija Dolgo dvajseto stoletje je Arrighijevo najbolj znano delo. Prva monografija je izšla leta 1994, druga leta 2002, tretja, dopolnjena različica druge angleške izdaje pa leta 2009. Slednjo, ki jo je v slovenščino prevedel Marjan Sedmak, je leta 2009 izdala tudi Založba Sophia. Obsega 358 strani in ob predgovoru, sklepnih besedi in štirih poglavjih, vsebuje še *Post scriptum* k drugi izdaji Dolgega dvajsetega stoletja. Gre torej za razširjeno drugo angleško izdajo z dodano spremno besedo avtorja in ravno tej je zaradi aktualnosti v oceni knjige posvečeno največ pozornosti.

Arrighi glede na analizo in ekonomsko-politične odnose pride do spoznanja, da v zgodovini moderne obstajajo vzorci cikličnih gibanj, ki vzniknejo kot strukturna lastnost že z začetkom kapitalizma, ki ga avtor postavi v sredino 14. stoletja, ko se je "rodil" genovski cikel. Slednjemu sta v 17. in 18. stoletju sledila nizozemski in od druge polovice 18. do začetka 19. stoletja britanski cikel. 20. stoletje (in temu je tako še danes) pa je zaznamoval ameriški cikel. Avtor v knjigi s primerjavo sistemskih ciklov akumulacije pokaže, "da so akterji, strategije in strukture zaporednih ciklov različni, njihovo zaporedje pa ustvarja evolutijski vzorec režima z naraščajočim obsegom, dometom in kompleksnostjo". V času vzpona in ekspanzije genovskega cikla je bila Republika Genova mestna država. Bila je majhna po obsegu, organizacijsko preprosta, socialno globoko razcepljena, vojaško precej nezaščitena in po vseh kriterijih šibkejša država v primerjavi z velikimi silami tedanjega časa. Nasprotno so bile Združene province večje in veliko bolj kompleksne kot Republika Genova. V času vzpona in popolne ekspanzije nizozemskega režima akumulacije so bile dovolj močne, da so si lahko izbojevale neodvisnost od imperialne Španije, ustvarile visoko donosen imperij trgovinskih izpostav in zadržale vojaške izzive Anglije in Francije. Nizozemski kapitalistični razred, kot genovski pred njim, "je zmožgal zasukati meddržavno tekmovanje za mobilni kapital v gonilo za ekspanzijo lastnega kapitala, kar je Nizozemcem uspelo tako, da jim ni bilo treba "kupovati" zaščite od ozemeljskih držav, kot so to počeli Genovčani v okviru odnosa politične menjave z iberskimi vladarji". V času vzpona in popolne ekspanzije britanskega režima akumulacije je bilo Združeno kraljestvo v celoti razvita nacionalna država z ves svet obsegajočim trgovinskim in ozemeljskim imperijem, ki je njegovim vladajočim skupinam in kapitalističnemu razredu zagotavljal gospodovanje nad svetovnimi človeškimi in naravnimi viri. Kot nizozemskemu se tudi britanskemu kapitalističnemu razredu ni bilo treba opirati na tuje moči. Tudi ZDA, kot nov hegemoni center moči, so bile vojaško-industrijski kompleks z močjo, ki je zadoščala za dejansko zaščito njih in njihovih zaveznikov ter predstavljala verodostojno grožnjo gospodarskega izčrpanja ali vojaškega uničenja njihovih sovražnikov. Ta moč, povezana z velikostjo, izoliranim položajem in naravnimi bogastvi, je ameriškem kapitalističnemu razredu omogočila, "da je internaliziral ne le zaščitne in proizvodne stroške, kot je to že storil britanski kapitalistični razred, temveč je internaliziral tudi transakcijske stroške oziroma trge". Ena od značilnosti, ki jih Arrighi lepo pokaže, je zaporedno kraj-

šanje in trajanje posameznega systemskega cikla akumulacije. Medtem ko so vladne in poslovne organizacije, ki so bile na čelu vsakega cikla, postajale močnejše in bolj kompleksne, so cikli režimov akumulacije postajali vse krajši. Čas, ki je bil potreben, da ti režimi vzniknejo iz krize prejšnjega dominantnega režima in postanejo sami dominantni, pa se je več kot prepolovil.

Glede na povedano in glede na krizo, ki smo ji trenutno priča, se kar samo postavlja vprašanje, kako dolgo bodo še ZDA imele vlogo hegemonnega centra svetovne moči. Ali je s pokom nepremičninskega in finančnega balona v letu 2008 in povzročitvijo svetovne gospodarske krize ameriška hegemonija dosegla vrh in je nemara čas za nov center moči? Če bi bila prihodnost svetovnega kapitalizma v celoti vpisana v vzorcih, bi bila napoved tistega, kar nas čaka, preprosta. Prvič, v približno pol stoletja po svoji opozorilni krizi na začetku sedemdesetih let dvajsetega stoletja bi ameriški režim čakala zaključna kriza. Drugič, sčasoma (po Arrighijevem mnenju v nadaljnjih dvajsetih ali tridesetih letih) bi krizo nadomestil nastanek novega režima, sposobnega nositi novo materialno ekspanzijo svetovnega gospodarstva. Tretjič, vodilne vladne organizacije tega novega režima bi se značilnostim "svetovne države" približale še bolj kot ZDA. Četrtoč, drugače kot ameriški režim bi bil novi režim bolj ekstenzivna ("kozmpolitansko-imperialna") kakor intenzivna ("korporacijsko-nacionalna") različica. Nazadnje in tudi najpomembneje, kot je zapisal Arrighi, bi novi režim internaliziral stroške reprodukcije tako človekovega življenja kot narave, ki jih je skušal ameriški režim eksternalizirati. Kaj od tega se bo v resnici uresničilo, bo pokazal čas, bolj na mestu je vprašanje, katera velesila bi lahko postala nov hegemoni center. Združene države Amerike so po razpadu Sovjetske zveze ostale edina vojaška velesila. Razpad Sovjetske zveze pa je pomemben še z enega vidika, in sicer pojevanje sovjetske moči je spremljalo razraščanje vzhodnoazijskega "kapitalističnega otočja". Najpomembnejši v okviru tega otočja so Japonska, mestni državi Singapur in Hongkong, Tajvan in Južna Koreja. Po mnenju Arrighija pa nobena od naštetih ne more postati nov hegemoni center. Tista, ki bi lahko to postala, pa je Kitajska, kar se kaže tudi v času aktualne svetovne krize. Kitajska namreč v njenem času doživlja razcvet proizvodnje, ima v rokah vse več prostega kapitala in spretno širi svoj politični vpliv. Vse bolj osrednji položaj Kitajske v globalnem gospodarstvu ima dve pomembni posledici glede pričakovanega izida sedanje krize hegemonije ZDA. Prvič, ker ta vse večja osrednjost korenini v zgodovinski dediščini regije, lahko pričakujemo, da bo ostala veliko bolj "žilava" in izključujoča, kot če bi bila predvsem plod politik in ravnanj, ki bi jih lahko ponovili v drugih regijah svetovnega gospodarstva. Drugič, zaradi demografske velikosti Kitajske je njena gospodarska ekspanzija veliko bolj subverzivna za globalno hierarhijo bogastva kot vsi prejšnji vzhodnoazijski gospodarski "čudeži" skupaj. Arrighi je menil, da je - medtem ko obstaja univerzalni imperij, ki bi ga obvladoval Zahod - družba s svetovnim trgom in središčem v Vzhodni Aziji veliko verjetnejši rezultat sedanjih transformacij globalne politične ekonomije kot še na primer pred petnajstimi leti. Kitajska se je pojavila kot vse bolj verodostojna alternativa ameriškemu vodstvu v vzhodnoazijski regiji in onkraj nje. Medtem ko so ZDA "zabredle v iraško močvirje", se je Kitajska še naprej razvijala s hitrim tempom, si ustvarjala finančne rezerve in prijatelje po vsem svetu tako hitro, kot so jih ZDA izgubljale. Čeprav so ključna področja kitajskega gospodarstva še vedno močno odvisna od izvoza na ameriški trg, je odvisnost ameriškega bogastva in

moči od uvoza poceni kitajskega blaga in kitajskih nakupov ameriških državnih obveznic prav tako velika, če ne še večja. Prav tako ne gre mimo dejstva, da je Kitajska začela spodrivati ZDA v vlogi poglobitve gonilne sile trgovske in gospodarske ekspanzije tako v Vzhodni Aziji kakor tudi zunaj nje. Zavedati se moramo, da naraščajoča gospodarska teža Kitajske v globalni politični ekonomiji sama po sebi še ne zagotavlja nastanka družbe s svetovnim trgom s središčem v Vzhodni Aziji, ki bi temeljila na vzajemnem spoštovanju svetovnih kultur in civilizacij. Arrighi je menil, "da je pogoj za takšen rezultat bistveno drugačen model razvoja, ki bi bil med drugim tudi socialno in okoljsko trajnosten in bi globalnemu Jugu ponudil alternativo, ki bi bila pravičnejša od nadaljnje zahodne dominacije". Eden od mogočih alternativnih rezultatov, kar je bilo značilno za vse prejšnje prehode hegemonij, ostaja tudi dolgo obdobje sistemskega kaosa. Arrighi je vsekakor s svojim razmišljanjem v zadnji izdaji Dolgega dvajsetega stoletja dokazal, da je bil resnično velik poznavalec in analitik svetovnega sistema, kar se pa tiče prihodnosti in možnih scenarijev, pa si lahko le želimo, da morebitni novi hegemoni center ne bo temeljil na tekmovalnosti, moči in oblasti, ampak predvsem na želji po pravičnejšem globalnem razvoju.

Monografija je, kljub temu da gre za znanstveno delo in da je obravnavana tematika izjemno kompleksna in zahtevna, napisana v poljudnem in jasnem jeziku. Knjiga je pomembna pridobitev za širšo strokovno javnost, glede na slovenski prevod in njeno aktualnost pa jo v branje priporočam vsem, ki bi radi bolje razumeli kapitalistični sistem in trenutno globalno gospodarsko krizo, ki je močno zarezala tudi v slovensko gospodarstvo.

Aleksander Lorenčič

Božo Repe, Jože Prinčič, Pred časom. Portret Staneta Kavčiča. Modrijan, Ljubljana 2009, 239 str., ilustrirano.

Knjiga *Pred časom - Portret Staneta Kavčiča* obravnava življenje in delo enega vodilnih slovenskih politikov 20. stoletja. Politika, ki je med letoma 1945 in 1972 zasedal vrsto pomembnih položajev, tako v Komunistični partiji Slovenije in kasneje Zvezi komunistov Slovenije kot tudi v tedanji strukturi oblasti, vrh in hkrati konec politične kariere pa je dočkal na mestu predsednika slovenske vlade oziroma Izvršnega sveta Skupščine Republike Slovenije. Nastala je na podlagi skupnega dela dveh uveljavljenih in priznanih zgodovinarjev, dr. Boža Repeta in dr. Jožeta Prinčiča. Omenjena avtorja pripadata srednji generaciji slovenskih zgodovinarjev in sodita med najboljše poznavalce zgodovine Slovencev po drugi svetovni vojni. Poleg tega sta se z obdobjem, v katerem je Stane Kavčič opravljal najvišje politične funkcije, oba raziskovalno že ukvarjala. Nekatera njuna dosežena dela nedvomno sodijo med "temeljno" literaturo za omenjeno obdobje. Pri tem imam v mislih predvsem nekoliko predelano doktorsko disertacijo Boža Repeta *"Liberalizem" v Sloveniji* (1992) in njegovo znanstveno monografijo *Obračun s Perspektivami* (1990), posredno pa tudi njegova kasnejša dela *Slovinci v osemdesetih letih* (2001), *Jutri je nov dan - Slovenci in razpad Jugoslavije* (2002) in